

Qazaqstan Respublikasy Zaınnama
jáne quqyqtyq aqparat institutyynyń

JARSHYSY

gulymi-quqyqtyq jýrnal №4 (75)-2023

Құрылтайшы және баспагер:

«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМҚ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒССҚК 14.02.2022 ж.
№38 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәрпеков Р.Қ. - з.ғ.к., Қазақстанның еңбек
сіңірген қайраткері (Астана, Қазақстан) –
(төраға)

Абайділинов Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)

Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Барнаул, Ресей)

Бельх В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)

Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)

Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)

Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)

Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)

Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)

Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)

Уззила Шапақ – з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)

Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)

Жанғарашев Р.М. – LLM (Астана,
Қазақстан)

Ишекков К.А. - з.ғ.д., доцент (Мәскеу, Ресей)

Қазбаева Ә.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)

Қалиева А.Ө. – (Астана, Қазақстан)

Қаржаубаев С.С. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)

Князова А.Ж. – LLM (Астана, Қазақстан)

Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)

Мұрзашев Қ.Т. – (Астана, Қазақстан)

Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Челябинск, Ресей)

Примашев Н.М. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)

Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)

Салықова Д.Ө. – (Астана, Қазақстан)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Редакция бағанасы.....7

Мемлекет және құқық теориясы

**А.И. БИРМАНОВА, Ж.С. ШУКЕНОВА,
Д.К. РУСТЕМБЕКОВА** Білім алушылар мен оқытушылардың
корпоративтік мінез-құлқындағы мәдени құқықтар.....13
А.С. АХМЕТОВ Жемқорлық түсінігін зерттеудің кейбір
аспектілері.....21
Д.А. БАКИРОВ, Н.Д. МЫРЗАТАЕВ, Г.А. СТАМКУЛОВА
Қазақстандық құқықтық менталитеттің нормативтік құқықтық
қамтамасыз етілуін жетілдіру мәселелері.....33

Конституциялық және әкімшілік құқық

**Қ.Е. ИСМАҒҰЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА,
А.К. ЕСКЕНДІРОВ** Қылмыстық-процестік преюдициясы
институтының конституцияға сәйкестігі.....43
Р.Г. НҰРМАҒАМБЕТОВ, С.К. УКИН, Н.А. НАЛИЗКО
Цифрлық технологиялармен жасалған құқықтың жаңа
объектілері және олармен құқықтық қатынастардың
құқықтық нәтижелері.....53
Т.В. ЧЕХОВИЧ Құқықтық актілердің оқылу жарам-
дылығын қамтамасыз етудің жеке аспектілері.....61

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

А.А. АМАНГЕЛДІ Интеллектуалдық меншік құқығының
жеке құқық салаларымен өзара байланысы.....70
Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Д.Б. РАЗИЕВА, Е.М. АЙТКАЗИН
Білім беру ұйымдарындағы «WELL-BEING» тұжырымдамсы:
корпоративтік мәдениетке енгізудің құқықтық тетіктері.....80
Э.Б. АБЛАЕВА Қазақстан Республикасының мамандан-
дырылған отбасылық соттары.....89
**Э.Б. АБЛАЕВА, А.Р. ЕНСЕБАЕВА, С.М. МУХТАРОВА,
С.Б. САУТБАЕВА, М.А. УТАНОВ** Қазақстан Республикасы-
ның азаматтық сот ісін жүргізудегі сот медиациясы.....102
Ғ.Б. АХМЕТ, Д.Н. БЕКЕЖАНОВ, Г.К. КОПБАСАРОВА
Климатты қорғау саласын цифрландырудағы құқықтық
реттеу мәселелері.....115

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

С.М. РАХМЕТОВ Қылмыстық-құқықтық қатынастарды
реттеу саласындағы нормашығармашылық қызмет.....122
**К.Н. ШАКИРОВ, А.А. АРЫН, А.Б. ОТАРБАЕВА,
Г.А. КУАНАЛИЕВА** Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама
жасауда сыбайлас жемқорлық көріністерінің тәуекел фактор-
ларын болдырмаудың өзектілігі.....133

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің

БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж 25.06.2019 ж.
(Алғашқы есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы: Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Жеңіс даңғ., 15А
тел.: 8(7172)26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Р.Р. ГАЛЯУТДИНОВ (Уфа қ., Ресей) «Қауіп» лауазымдық зорлық-зомбылық қылмыстарын жасау тәсілдері жүйесіндегі психикалық зорлық-зомбылық ретінде (Ресей Федерациясының құқық қолдану практикасы мысалында).....	144
З.Т. АБДУКАРИМОВА, Н.К. АБДРАМАНОВА, М.Б. ҚАЙНАЗАРОВА Қазақстандағы әйелдерге қарсы тұрмыстық зорлық-зомбылықтың криминологиялық сипаттамасы.....	150
Б.Т. АУЕШОВА Қоғамдық қауіпсіздік пен құқықтық тәртіпті қамтамасыз етуді іске асыру ретінде «Қауіпсіз қала» жүйесін енгізу.....	158

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

Е.М. АБАЙДІЛДАНОВ, Ш.В. ТЛЕПИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Білім беруге қол жетімді құқықтық қамтамасыз ету саласындағы мақсатты топтардың халықаралық және отандық деңгейдегі өзара әрекеті.....	165
ВАН ХУНВЭЙ (Харбин қ., Қытай), ЧЖАН ЦЗЮ Шанхай ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттердің энергетикалық ынтымақтастығының құқықтық аспектілері.....	176
Ж.Б. МҰЗТАУОВ, Ю.А. ГАВРИЛОВА Траншекаралық су объектілері бойынша келісімдер: жай-күйі және даму перспективалары.....	183
А.А. ЕШНАЗАРОВ, Д.Т. АМУРТАЕВА, А.С. ҚУАТОВА Алқабилердің қатысуымен соттардың қызметін салыстырмалы талдау: АҚШ пен Қазақстан мысалында.....	194

Құқықтық мониторинг

Р.Қ. СӘРПЕКОВ Қоғамдық қатынастарды заңнамалық және заңға тәуелді реттеу мәселелері (кейбір теориялық және құқықтық аспектілер).....	203
М.И. ДЯЧУК, А.С. РАМАЗАНОВА Қылмыстық процестегі медиация жанжалдарды реттеудің ерекше тетігі ретінде.....	216

Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан

А.К. МАХАМБЕТОВА Заң техникасының кейбір тәсілдері.....	223
---	-----

Жас ғалым мінбері

З.Н. АМАНЖОЛОВА Қазақстан Республикасының бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің төтенше жағдай кезінде шығаратын қаулыларын қабылдау және күшін жоюдың кейбір мәселелері.....	232
М.З. КЕНЖАЛИЕВ Ислам қаржысын құқықтық реттеу: Қазақстан Республикасы, «Астана» халықаралық қаржы орталығы және Ұлыбританияның құқықтық базасын салыстырмалы талдауы.....	241

«Жаршының» архивтегі беттері

Қ.Т. МЫРЗАШЕВ З.Ғ.Д. Л.Т. Жанұзақова мен з.ғ.к. Б.Қ. Нұрғазиновтің «Қазақстан қоғамының тұрақтылығы мен дамуын қамтамасыз етудегі Қазақстан Республикасы Конституциясының рөлі» атты ғылыми жарияланымына оралғанда.....	250
--	-----

ЗҚАИ-ның ғылыми қызметі туралы ақпарат	257
---	-----

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации
Республики Казахстан»
Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz
Включен в перечень изданий для публикации
основных научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ КОКСОН МОН РК №38
от 14.02.2022 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. – к.ю.н., Заслуженный
деятель Казахстана (Астана, Казахстан) –
(председатель)
Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Барнаул, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Астана, Казахстан)

Главный редактор
Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Джангарашев Р.М. – LL.M. (Астана,
Казахстан)
Ишеков К.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Калиева А.У. – (Астана, Казахстан)
Каржаубаев С.С. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Киязова А.Ж. – LL.M. (Астана, Казахстан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Мурзаев К.Т. – (Астана, Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примашев Н.М. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Каменно-
горск, Казахстан)
Салыкова Д.О. – (Астана, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редактор – **Колтубаева Г.Б.**
Верстка – **Акылбаева С.А.**
Тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и
коммуникаций Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет №6592-
Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес: Республика Казахстан, 010000,
г. Астана, пр. Жеңіс, 15А
тел.: 8 (7172) 26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

Института законодательства и правовой
информации Республики Казахстан

научно-правовой журнал №4 (75)-2023

Колонка редакции 9

Теория государства и права

- А.И. БИРМАНОВА, Ж.С. ШУКЕНОВА,
Д.К. РУСТЕМБЕКОВА** Культурные права в корпоративном
поведении обучающихся и преподавателей.....13
- А.С. АХМЕТОВ** Некоторые аспекты изучения понятия
коррупции.....21
- Д.А. БАКИРОВ, Н.Д. МЫРЗАТАЕВ, Г.А. СТАМКУЛОВА**
Вопросы совершенствования нормативно-правового обеспе-
чения казахстанского правового менталитета.....33

Конституционное и административное право

- К.Е. ИСМАГУЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА,
А.К. ЕСКЕНДИРОВ** Конституционность института
уголовно-процессуальной преюдиции.....43
- Р.Г. НУРМАГАМБЕТОВ, С.К. УКИН, Н.А. НАЛИЗКО**
Новые объекты права, созданные цифровыми техноло-
гиями, и юридические последствия связанных с ними
правоотношений.....53
- Т.В. ЧЕХОВИЧ** Отдельные аспекты обеспечения чита-
бельности юридических актов.....61

Гражданское и гражданско-процессуальное право

- А.А. АМАНГЕЛЬДЫ** Взаимодействие права интеллекту-
альной собственности с отраслями частного права.....70
- Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Д.Б. РАЗИЕВА, Е.М. АЙТКАЗИН**
«WELL-BEING» концепция в организациях образования:
правовые механизмы внедрения в корпоративную
культуру.....80
- Э.Б. АБЛАЕВА** Специализированные семейные суды
Республики Казахстан.....89
- Э.Б. АБЛАЕВА, А.Р. ЕНСЕБАЕВА, С.М. МУХТАРОВА,
С.Б. САУТБАЕВА, М.А. УТАНОВ** Судебная медиация
в гражданском судопроизводстве Республики Казахстан...102
- Г.Б. АХМЕТ, Д.Н. БЕКЕЖАНОВ, Г.К. КОПБАСАРОВА**
Проблемы правового регулирования цифровизации
в области охраны климата.....115

Уголовное право и уголовный процесс

- С.М. РАХМЕТОВ** Нормотворческая деятельность в сфере
регулирования уголовно-правовых отношений.....122

К.Н. ШАКИРОВ, А.А. АРЫН, А.Б. ОТАРБАЕВА, Г.А. КУАНАЛИЕВА Актуальность исключения факторов риска коррупционных проявлений в процессе проведения антикоррупционной экспертизы.....	133
Р.Р. ГАЛЯУТДИНОВ (г. Уфа, Россия) «Угроза» как психическое насилие в системе способов совершения должностных насильственных преступлений (на примере правоприменительной практики Российской Федерации).....	144
З.Т. АБДУКАРИМОВА, Н.К. АБДРАМАНОВА, М.Б. КАЙНАЗАРОВА Криминологическая характеристика домашнего насилия в отношении женщин Казахстана.....	150
Б.Т. АУЕШОВА Внедрение системы «Безопасный город» как реализация обеспечения общественной безопасности и правопорядка.....	158

Международное право и сравнительное правоведение

Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ, Ш.В. ТЛЕПИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Взаимодействие целевых групп на международном и внутригосударственном уровнях в сфере правового обеспечения доступа к образованию.....	165
ВАН ХУНВЭЙ (г. Харбин, Китай), ЧЖАН ЦЗЮЮ Правовые аспекты энергетического сотрудничества государств-членов Шанхайской организации сотрудничества.....	176
Ж.Б. МУЗТАУОВ, Ю.А. ГАВРИЛОВА Соглашения по трансграничным водным объектам: состояние и перспективы развития.....	183
А.А. ЕШНАЗАРОВ, Д.Т. АМУРТАЕВА, А.С. КУАТОВА Сравнительный анализ деятельности судов с участием присяжных заседателей: на примере США и Казахстана....	194

Правовой мониторинг

Р.К. САРПЕКОВ Вопросы законодательного и подзаконного регулирования общественных отношений (некоторые теоретико-правовые аспекты).....	203
М.И. ДЯЧУК, А.С. РАМАЗАНОВА Медиация в уголовном процессе как особый механизм урегулирования конфликтов.....	216

Из практики законотворчества на государственном языке

А.К. МАХАМБЕТОВА Некоторые подходы юридической техники.....	223
---	-----

Трибуна молодого ученого

З.Н. АМАНЖОЛОВА Некоторые вопросы принятия и отмены постановлений главного государственного санитарного врача Республики Казахстан, издаваемых при чрезвычайном положении.....	232
М.З. КЕНЖАЛИЕВ Правовое регулирование исламских финансов: сравнительный анализ законодательной базы Республики Казахстан, Международного финансового центра «Астана» и Великобритании.....	241

Архивные страницы «Вестника»

К.Т. МУРЗАШЕВ Возвращаясь к научной публикации д.ю.н. Л.Т. Жанузаковой и к.ю.н. Б.К. Нургазинова «Роль Конституции Республики Казахстан в обеспечении стабильности и развитии казахстанского общества».....	250
---	-----

Информация о научной деятельности ИЗПИ	257
---	-----

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №38
from 14.02.2022)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. – *c.j.s., Honored Worker of
Kazakhstan (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abaydeldinov E.M. – *d.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Abyzov R.M. – *d.j.s. (Barnaul, Russian)*
Belih V.S. – *d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)*
Gubin E.P. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Melnik R.S. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Moiseev A.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Muromcev G.I. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Rahmetov S.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Malinovski V.A. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Unzila Shapak – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*

Chief Editor

Dyussenov Ye.A. – *c.j.s.*

Editorial Board members

Azer Aliyev – *PhD (Kiel, Germany)*
Bainiyazova Z.S. – *c.j.s. (Saratov, Russian)*
Dzhangarashev R.M. – *LLM (Astana,
Kazakhstan)*
Ishekov K.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Kaliev A.U. – *(Astana, Kazakhstan)*
Kazbayeva A.G. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Karzhaubaev S.S. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Kiyazova A.Zh. – *LLM (Astana, Kazakhstan)*
Kulzhabayeva Zh.O. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Murzashvili K.T. – *(Astana, Kazakhstan)*
Nurmagametov R.G. – *PhD
(Chelyabinsk, Russian)*
Primashev N.M. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Rakhimberdin K.H. – *d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)*
Salykova D.O. – *(Astana, Kazakhstan)*
Tegizbekova Zh.Ch. – *c.j.s. (Bishkek,
Kyrgyzstan)*

Editor – **Koltubaeva G.B.**
Layout – **Akylbaeva S.A.**
Tel.: 8 (7172) 26-61-29

*The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)*

Address: The Republic of Kazakhstan, 010000,
Astana, Zhenis ave., 15A,
tel.: 8(7172)26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal №4 (75)-2023

Editorial.....11

Theory of State and law

- A.I. BIRMANOVA, Zh.S. SHUKENOVA,**
D.K. RUSTEMBEKOVA Cultural rights in the corporate behavior
of students and teachers.....13
A.S. AKHMETOV Some aspects of studying the concept of cor-
ruption.....21
D.A. BAKIROV, N.D. MYRZATAEV, G.A. STAMKULOVA
Issues of improving normative and legal support of the
kazakhstani legal mentality.....33

Constitutional and Administrative Law

- K.E. ISMAGULOV, E.N. KALIAKPEROVA,**
A.K. ESKENDIROV Constitutionality of the institution of
criminal procedural prejudice.....43
R.G. NURMAGAMBETOV, S.K. UKIN, N.A. NALIZKO
New objects of law created by digital technologies and legal
consequences of legal relations with them.....53
T.V. CHEKHOVYCH Some aspects for ensuring readability
of legal acts.....61

Civil and Civil Procedure Law

- A. AMANGELDY** Interaction of intellectual property law with
certain branches of public law.....70
F.G. IBRAGIMOVA, D.B. RAZIEVA, Y.M. AYTKAZIN
«WELL-BEING» concept in educational organizations: legal
mechanisms of implementation in corporate culture.....80
E.B. ABLAEVA Specialized family courts Republic
of Kazakhstan.....89
E.B. ABLAEVA, A.R. ENSEBAYEVA, S.M.
MUKHTAROVA, S.B. SAUTBAYEVA, M.A. UTANOV Judicial
mediation in civil proceedings Republic of Kazakhstan.....102
G.B. AKHMET, D.N. BEKEZHANOV,
G.K. KOPBASSAROVA Problems of legal regulation
of digitalization in the field of climate protection.....115

Criminal law and Criminal procedure

- S.M. RAKHMETOV** Normative activity in the field
of regulation of criminal law relations.....122
K.N. SHAKIROV, A.A. ARYN, A.B. OTARBAYEVA, G.A.
KUANALIYEVA The relevance of exclusion of the risk factors
of corruption manifestations in the process of carrying out the
anti-corruption examination.....133
R.R. GALYAUTDINOV (Ufa, Russia) "Threat" as mental
violence in the system of ways of committing official violent
crimes (on the example of law enforcement practice of the
Russian Federation).....144

Z.T. ABDUKARIMOVA, N.K. ABDRAMANOVA, M.B. KAINAZAROVA Criminological description of domestic violence against women of Kazakhstan.....	150
B.T. AUYESHOVA Implementation of the "Safe city" system: how the implementation of ensuring public safety and law order.....	158

International law and Comparative law

Y.M. ABAIDELDINOV, S.V. TLEPINA, M.ZH. KULIKPAYEVA Interaction of target groups at the international and domestic level in the field of legal support of access to education.....	165
WANG HONGWEI (Harbin, China), ZHANG JU Legal aspects of energy cooperation of the SHanghai cooperation organization member states.....	176
Zh.B. MUZTAUOV, J.A. GAVRILOVA Agreements on transboundary water bodies: state and prospects of development.....	183
A.A. YESHNAZAROV, D.T. AMURTAYEVA, A.S. KUATOVA Comparative analysis of the activity of courts with the participation of jurors: on the example of the USA and Kazakhstan.....	194

Legal monitoring

R.K. SARPEKOV Issues of legislative and subordinate regulation of public relations (some theoretical and legal aspects).....	203
M.I. DIACHUK, A.S. RAMAZANOVA Mediation in criminal proceedings as a special mechanism for conflict resolution.....	216

From the lawmaking practice in the official language

A.K. MAKHAMBETOVA Certain approaches of legal technique.....	223
--	-----

Young researchers' tribune

Z.N. AMANZHLOVA Some problems of adoption and cancellation of resolutions of the chief state sanitary doctor of the Republic of Kazakhstan issued in case of emergency.....	232
M.Z. KENZHALIEV Legal regulation of the islamic finance: comparative analysis of the legal framework of the Republic of Kazakhstan, «Astana» International financial centre and United Kingdom.....	241

The archive pages of the «Bulletin»

K.T. MURZASHEV Returning to the scientific publication of doctor of law L.T. Zhanuzakov and candidate of law B.K. Nurgazinov «The role of the Constitution of the Republic of Kazakhstan in ensuring stability and development of kazakhstani society».....	250
---	-----

Information about the scientific activities of ILLI RK.....	257
--	------------

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫНЫҢ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ САЛАЛАРЫМЕН ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ

Айжан Амангелдіқызы Амангелді

Заң ғылымдарының докторы, Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық Заң академиясы азаматтық-құқықтық пәндер кафедрасының профессоры, ҚР ПМ Академиясы Ғылыми-зерттеу орталығының ғылыми қызметкері, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., e-mail: aizhan_amangeldy@mail.ru

Аннотация. Бұл мақалада интеллектуалдық меншік құқығының жеке құқық салаларымен өзара байланысына қатысты зерттеу жүргізіледі.

Атап айтқанда, интеллектуалдық меншік құқығының азаматтық құқықпен өзара байланысы негізделеді. Интеллектуалдық меншік құқығы азаматтық құқық саласының құрамдас саласы болып табылады, сәйкесінше құқықтық реттеу нысанасы интеллектуалдық меншік объектілері бойынша қалыптасатын мүліктік және жеке мүліктік емес қатынастардан тұрады. Өз кезегінде интеллектуалдық меншік объектілеріне айрықша құқық мүліктік құқықтар санатына жатады және субъективті құқық ретінде азаматтық құқықтар объектілерінің бірі болып табылады.

Мақаланың жекелеген бөлігі шарттан тыс міндеттемелер институтымен байланысты интеллектуалдық меншік құқығын талдауға арналған. Көп жағдайда интеллектуалдық меншік объектілерін құру конкурстық міндеттемелердің мәні болып табылады.

Айрықша құқықтар мұрагерлік пен мұрагерлік құқықтың мәні ретінде де әрекет етеді, айрықша құқықтар мұрагерлік құқықтық қатынастардың мәні бола алады, бұл мақаланың мазмұнында да көрініс тапқан.

Интеллектуалдық меншік құқығының халықаралық жеке құқықпен өзара байланысы жөніндегі мәселелері талқыланды, өйткені интеллектуалдық меншік құқығы шетелдік элементтері бар күрделі шиеленіскен қатынастарды реттеуді көздейтін халықаралық жеке құқық институттарының бірі болып табылады [1].

Интеллектуалдық меншік құқығының бірізділігі еңбек құқығының байланысымен де көрінеді, өйткені өзара байланыстың мәні, әдетте, еңбек шартында айқындалатын, алайда ҚР арнайы заңнамасын сақтауды талап ететін қызметтік туындылар мен өнертабыстарға қатысты қатынастар болып табылады [1].

Мақалада интеллектуалдық меншік құқығының отбасы құқығымен өзара байланысына талдау жасалады, өйткені интеллектуалдық меншіктің айрықша құқықтары мен объектілері мүлік бола отырып, отбасылық құқықтық қатынастардың мәні бола алады.

Түйін сөздер: құқық, интеллектуалдық меншік, мұрагерлік, кәсіпкерлік қызмет, инновация, өзара іс-қимыл, шарттық міндеттемелер, бәсекелестік, мемлекеттік технологиялық саясат.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПРАВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ С ОТРАСЛЯМИ ЧАСТНОГО ПРАВА

Амангельды Айжан Амангельдықызы

Доктор юридических наук, профессор кафедры гражданско-правовых дисциплин Евразийской юридической академии им. Д.А. Кунаева, научный сотрудник Научно-исследовательского центра Алматинской академии МВД РК, Республика Казахстан, г. Алматы, e-mail: aizhan_amangeldy@mail.ru

Аннотация. В данной статье проводится исследование касательно взаимодействия права интеллектуальной собственности с отраслями частного права.

В частности, обосновывается взаимодействие права интеллектуальной собственности с гражданским правом. Право интеллектуальной собственности выступает подо-

трастью гражданского права, соответственно, предмет правового регулирования также составляют имущественные и личные неимущественные отношения, складывающиеся по поводу объектов интеллектуальной собственности. В свою очередь исключительное право на объекты интеллектуальной собственности относится к категории имущественных прав, и как субъективное право является одним из объектов гражданских прав.

Отдельные положения статьи посвящены анализу права интеллектуальной собственности с институтом внедоговорных обязательств. Часто создание объектов интеллектуальной собственности выступает предметом конкурсных обязательств, а правообладателям может быть причинен ущерб вследствие деликтов.

Исключительные права выступают также в качестве предмета наследования и наследственного права, исключительные права могут быть предметом наследственных правоотношений, что также отражено в содержании статьи.

Затронуты вопросы взаимодействия права интеллектуальной собственности с международным частным правом, поскольку право интеллектуальной собственности является одним из институтов международного частного права, который предусматривает коллизионное регулирование отношений, осложненных иностранным элементом [1].

Уникальность права интеллектуальной собственности также проявляется в связи с трудовым правом, так как предметом взаимодействия выступают отношения по поводу служебных произведений и изобретений, которые, как правило, определяются трудовым договором, но требуют соблюдения и специального законодательства РК [1].

В статье проводится анализ взаимодействия права интеллектуальной собственности с семейным правом, поскольку исключительные права и объекты интеллектуальной собственности, являясь имуществом, могут выступать предметом семейных правоотношений.

Ключевые слова: право, интеллектуальная собственность, наследование, предпринимательская деятельность, инновации, взаимодействие, договорные обязательства, конкуренция, государственная технологическая политика.

INTERACTION OF INTELLECTUAL PROPERTY LAW WITH BRANCHES OF PRIVATE LAW

Amangeldy Aizhan Amangeldykyzy

*Doctor of Law, Professor of the Department of Civil Law Disciplines
of the D.A. Kunaev Eurasian Law Academy, Researcher at the Research Center
of the Almaty Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan,
Almaty, Republic of Kazakhstan, e-mail: aizhan_amangeldy@mail.ru*

Abstract. *In this article, a study is conducted on the interaction of intellectual property law with branches of private law.*

In particular, the interaction of intellectual property law with civil law is substantiated. Intellectual property law acts as a sub-branch of civil law, respectively, the subject of legal regulation also consists of property and personal non-property relations that develop with respect to intellectual property objects. In turn, the exclusive right to intellectual property belongs to the category of property rights, and as a subjective right is one of the objects of civil rights.

Some provisions of the article are devoted to the analysis of intellectual property rights with the institute of non-contractual obligations. Often, the creation of intellectual property objects is the subject of competitive obligations, and copyright holders may be harmed as a result of torts.

Exclusive rights also act as the subject of inheritance and inheritance law, exclusive rights can be the subject of hereditary legal relations, which is also reflected in the content of the article.

The issues of interaction of intellectual property law with private international law are touched upon, since intellectual property law is one of the institutions of private international law, which provides for conflict-of-laws regulation of relations complicated by a foreign element [1].

The uniqueness of intellectual property rights is also manifested in connection with labor law, since the subject of interaction is relations regarding official works and inventions, which, as a rule, are determined by an employment contract, but require compliance with special legislation of the Republic of Kazakhstan [1].

The article analyzes the interaction of intellectual property law with family law, since exclusive

rights and intellectual property objects, being property, can be the subject of family legal relations.

Keywords: law, intellectual property, inheritance, entrepreneurial activity, innovation, interaction, contractual obligations, competition, state technological policy.

DOI: 10.52026/27885291_2023_75_4_70

Кіріспе

Заң ғылымында құқық салаларын мемлекеттік және жеке салаларға бөлу іргелі зерттеу болып табылады. Азаматтық құқық саласы жеке құқықтың ең ауқымды саласы, сондықтан бұл саланың рөлін бағалау күрделі.

Әдістер мен материалдар

Мақала диалектикалық, формальды-логикалық, жүйелік, салыстырмалы-құқықтық, технико-заңи сияқты ғылыми танымның жалпы және жеке зерттеу әдістерін пайдалана отырып дайындалған.

Нәтижелер мен талдаулар

Интеллектуалдық меншік құқығы азаматтық құқықтың құрамдас саласы бола отырып, шығармашылық интеллектуалдық қызметтің нәтижелері мен азаматтық айналымға қатысушыларды, тауарларды, жұмыстарды немесе қызметтерді дараландыру құралдары бойынша қалыптасатын қоғамдық қатынастарды реттеуге бағытталған, аталған саланың осы ретте азаматтық құқықпен байланысы айқын [2]. Азаматтық құқық пәні сияқты интеллектуалдық меншік құқығы интеллектуалдық меншік объектілеріне қатысты мүліктік және жеке мүліктік емес қатынастарды реттейді, мәселен, авторлық құқық және сабақтас құқықтар объектілері, Патенттік құқық, селекциялық жетістіктер, интегралды микросхемалар топологиялары, ашылмаған ақпарат, даралау құралдары. Азаматтық құқықтың мәні интеллектуалдық меншік құқығынан әлдеқайда ауқымды, және бұл қисынды, өйткені интеллектуалдық меншік құқығы азаматтық құқықтың құрамдас саласы болып табылады.

Азаматтық құқықтың құрамдас саласы ретінде интеллектуалдық меншік құқығын құқықтық реттеудің мәні мүліктік қатынастар, яғни интеллектуалдық меншік объектілеріне және жеке мүліктік емес қатынастарға мүліктік (айрықша) құқықтарға қатысты қатынастар, яғни интеллектуалдық шығармашылық қызмет нәтижелерін жасаушы жеке тұлғаларға (авторлар, өнертапқыштар, селекционерлер) тиесілі жеке мүліктік емес құқықтарға қатысты қатынастар болып табылады. Азаматтық құқық пен интеллектуалдық меншік құқығының өзара байланысы интеллектуалдық меншік объектілеріне субъективті құқық ретінде айрықша

құқық азаматтық құқықтар объектілерінің бірі болып табылатындығында да көрініс табады.

Баршамыз білетіндей, интеллектуалдық меншік құқығының объектілеріне айрықша құқықтардан басқа, азаматтық құқықтағы мүліктік құқықтарға заттық құқықтар (мысалы, меншік құқығы және басқа біреудің затына құқықтар), міндеттемелік құқықтар (мысалы, шарттық және шарттан тыс) және мұрагерлік құқықтар жатады. Айрықша құқық мүліктік құқық болып табылады және шығармашылық интеллектуалдық қызмет нәтижелеріне айрықша құқықтарды иеленуден туындайтын абсолютті құқықтық қатынастардың нысанасы болуы мүмкін. Абсолютті құқықтық қатынастарда құқық иесіне белгісіз адамдар тобы (ықтимал бұзушылар немесе пайдаланушылар) қарсы тұрады. Салыстырмалы құқықтық қатынастарда айрықша құқықтар міндеттемелерден туындайды.

Бұл жағдайда айрықша құқықтардың пайда болу негіздерінің жіктелуі келесідей: абсолютті құқықтық қатынастарда айрықша құқықтар интеллектуалдық меншік объектісін құру немесе уәкілетті орган тарапынан құқықтық қорғау беру фактісіне байланысты туындайды; салыстырмалы құқықтық қатынастарда айрықша құқықтар туындайды: 1) шарттық міндеттемелерден (интеллектуалдық меншік объектілерін құру туралы шарттар, айрықша құқықтар беру жөніндегі шарттар, айрықша құқықтарды иеліктен шығару (басқаға беру) жөніндегі шарттар, қызметтер көрсету туралы шарттар); 2) шарттан тыс міндеттемелерден: азаптаулардан (құқық иесіне зиян келтіруден, негізсіз байытудан міндеттемелер); конкурстық міндеттемелерден, біржақты мәмілелерден (жария уәде зияткерлік меншік объектісін құрғаны үшін сыйақылар немесе сыйақылар, авторлық құқық объектілерін сату аукционы (тендері)).

Мысалы, егер біз интеллектуалдық меншік құқығының міндеттеме құқығымен өзара әрекеттесуі туралы айтатын болсақ. Шарт туралы нормаларды қоса алғанда, міндеттеме құқығы туралы Азаматтық кодекстің жалпы ережелері, әрине, оның ерекшеліктерін ескере отырып, азаматтық құқықтардың осы материалдық емес объектісіне қолданылады [3, 18 б.].

Интеллектуалдық қызмет саласындағы шарттар шарттар жүйесінде алуан түрлі болып табылады. Бұл жүйені қарастыруды мақсат етпестен, жиынтықта қолданылатын құқықтық және экономикалық белгілер шарттарды ажыратудың дәл өлшемі болып табылатындығын атап өткім келеді, соның негізінде интеллектуалдық меншік саласында шарттарды келесідей түрлерге бөліп қарастыруға болады:

1. интеллектуалдық меншік объектілерін құру жөніндегі шарттар (авторлық тапсырыс шарттары, қызметтік туынды мен өнертабысты жасау туралы шарт, ғылыми-зерттеу, тәжірибелік-конструкторлық және технологиялық жұмыстарға арналған мердігерлік шарттар);
2. интеллектуалдық меншік объектілерін пайдалануға құқық беру жөніндегі шарттар (лицензиялық шарттар, франчайзинг шарты);
3. қамтамасыз ету шарттары (айрықша құқықтар кепіл шарты);
4. айрықша құқықтарға қатысты қызметтер көрсету туралы шарттар (айрықша құқықтарды сенімгерлік басқару шарты, ұжымдық басқару шарты);
5. айрықша құқықтарды иеліктен шығару туралы шарттар (айрықша құқықтарды беру туралы шарттар).

ҚР-да нарықтық қатынастардың дамуымен интеллектуалдық меншік құқығы объектілері және оларға мүліктік құқықтар аралас шарттардың нысанасына айналууда. Азаматтық құқықтар субъектілері шығармашылық еңбек нәтижелерін заңды пайдалануға ұмтыла отырып, құқықтық тәуекелдерді қарастыруға мүмкіндік беретін құрылымдарды жиі қолданады.

Мысалы, интеллектуалдық меншік құқығы саласындағы қатынастарға жанама түрде делдал болатын шарттар - еңбек шарты, ҒЗТКЖ орындауға арналған мердігерлік шарт, мүліктік құқықтар кепілі шарты, неке шарты, мүліктік құқықтарды сенімгерлік басқару шарты, кәсіпорынды сату шарты, кәсіпорынды жалдау шарты, жекешелендіру шарты, сыйға тарту шарты, айырбас шарты, құрылтай шарты, бірлескен қызмет туралы шарт, тапсырма шарты, комиссия шарты, сақтандыру шарты.

Интеллектуалдық меншік құқығының өзара байланысы шарттан тыс міндеттемелер институтымен тығыз байланыста көрінеді, өйткені зияткерлік меншікке қатысты қатынастардың пайда болуына тек шарттар ғана емес, шарттан тыс міндеттемелер де не-

гіз бола алады. Бұл ретте, шарттан тыс міндеттемелерге қатысты заңнаманы қолдана отырып, зияткерлік шығармашылық қызмет саласындағы қатынастарды реттеу кезінде арнайы нормативтік құқықтық актілердің талаптары туралы ұмытпаған жөн. Мұндай міндеттемелердің пайда болуының негізі заңды және заңсыз әрекеттер болып табылады. Заңды әрекеттерге мыналар жатады: а) сыйақының жария уәдесінен туындайтын міндеттемелер, мысалы, зияткерлік меншік объектілері құрылған жағдайда; б) конкурстық міндеттемелерден туындайтын міндеттемелер, мысалы, аукцион, тендер.

Айрықша құқықтар шығармашылық қызметтің нәтижесін жасау тақырыбы болып табылатын туындыны жасағаны үшін марапаттың жария уәдесінен туындауы мүмкін. Сыйлықтың жария уәдесін жариялау сирек емес, мезгіл-мезгіл мұндай конкурстарды жаңа идеялар мен технологияларға қызығушылық танытқандар жариялайды. Мұндай конкурстардың объектісі тек ғылым, әдебиет және өнер туындылары ғана емес, сонымен қатар өнертабыстар, өнеркәсіптік үлгілер немесе болашақта халық шаруашылығының әртүрлі салаларында өнеркәсіпте қолданылуы мүмкін пайдалы модельдер болуы мүмкін. Аукциондарда бейнелеу өнері заттарын және интеллектуалдық шығармашылық қызметтің өзге де нәтижелерін сату жүргізіледі зияткерлік меншік құқығының осындай объектілеріне қатысты, өнер туындысының авторының оны алдыңғысынан жоғары бағамен жария түрде қайта сатқан жағдайда, сатушыдан қайта сату бағасының пайызы түрінде сыйақы алуға құқығы бар екендігімен көрінетін, жүру құқығы сияқты ерекше құқықтар туындайды¹.

Конкурстық міндеттемелер тек ҚР АҚ нормаларымен ғана емес, сондай-ақ арнайы заңнама нормаларымен, мысалы, ҚР «Мемлекеттік сатып алу туралы» Заңымен реттеледі. ҚР «Мемлекеттік сатып алу туралы» Заңының 28-бабының 2-тармақшасына сәйкес тауар деп интеллектуалдық меншік құқығының объектілері де түсініледі. Мемлекеттік сатып алуды жүзеге асыру қағидаттарының бірі ҚР «Мемлекеттік сатып алу туралы» Заңының 9-бабы 4-тармағына сәйкес сатып алынатын тауарлардағы зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды сақтау қағидаты болып табылады². Сон-

¹ Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы 1996 ж. 10 маусымдағы № 6-І Қазақстан Республикасының Заңы https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51005798; (жүзінген күні: 24.06.2023 ж.)

² «Мемлекеттік сатып алу туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 4 желтоқсандағы № 434-V Заңы.

дай-ақ, «Мемлекеттік сатып алу туралы» Заңның 39 бабының 3 т. сәйкес өткізілмеген мемлекеттік сатып алу бойынша бір көзден алу тәсілімен мемлекеттік сатып алу, егер, сатып алынатын тауарларға, көрсетілетін қызметтерге қатысты айрықша құқықтарға ие тұлғадан зияткерлік меншік объектілері болып табылатын тауарларды, көрсетілетін қызметтерді, сондай-ақ жоба алдындағы немесе жобалау-сметалық құжаттаманы әзірлеген тұлғадан осы жоба алдындағы немесе жобалау-сметалық құжаттаманы түзету жөніндегі жұмыстарды сатып алу жатады³.

Мұраның құрамына мұра қалдырушының тірі кезінде ресімделмеген мүліктік құқықтарын ресімдеу үшін қажетті құқықтар, оның ішінде оларды тіркеу құқығы да кіруі мүмкін⁴.

ҚР АҚ 115-бабына сәйкес мүлік деп мүліктік құқықтар түсініледі, зияткерлік меншік құқықтарының құрамдас бөліктерінің бірі айрықша құқықтар, яғни мүліктік құқықтар болып табылады. ҚР Азаматтық кодексінің 1040-бабының 2-тармағының мазмұнынан айрықша құқықтар мұрагерлік және мұрагерлік құқықтың мәні ретінде әрекет етеді, айрықша құқықтар мұрагерлік құқықтық қатынастардың мәні бола алады. Мұрагерлік массаның құрамына кірмейтіні белгілі жеке мүліктік емес құқықтар туралы не айтуға болмайды, өйткені олар мұра қалдырушы автордың жеке басына байланысты бөлінбейтін және берілмейтін болып табылады.

ҚР АҚ 965 бабының 1 т. сәйкес зияткерлік меншік объектісіне айрықша құқықтарды олардың құқық иелері шарт бойынша толық немесе ішінара басқа адамға беруі мүмкін, сондай-ақ мұрагерлік бойынша әмбебап құқықтық мирасқорлық тәртібімен және заңды тұлғаның – құқық иесінің қайта ұйымдастырылуы нәтижесінде ауысады. Егер сіз интеллектуалдық меншік саласын реттейтін арнайы заңнамалық нормаларды қарастырсақ:

1) ҚР ӘҚБК 30-бабының 2-тармағында авторлық құқық заң бойынша немесе өсиет бойынша мұрагерлік тәртібімен ауысады делінген. Мұнда сіз мұрагерге ерекше (мүліктік) авторлық құқық ауысатынын түсіну қажет, өйткені автордың жеке мүліктік емес құқықтары мұра бойынша өтпейді;

2) ҚР Патенттік Заңының 11-бабының

14-тармағында өнеркәсіптік меншік объектісіне қорғау құжаты және (немесе) оны алу құқығы мұрагерлік немесе құқықтық мирасқорлық тәртібімен ауысатыны айтылған. ҚР Патенттік Заңының 5-бабының 2-тармағына сәйкес өнертабысқа, пайдалы модельге және өнеркәсіптік үлгіге қорғау құжаты айрықша құқықты куәландырады;

3) «Селекциялық жетістіктер туралы» ҚРЗ 16-бабына сәйкес селекциялық жетістікке өтінім беру және патент алу құқығы, селекциялық жетістікті пайдалануға айрықша құқық, сондай-ақ оны пайдаланудан түсетін сыйақы мен кірістер мұрагерлік немесе құқықтық мирасқорлық тәртібімен ауысады.

4) ҚРЗ Авторлық 8-бабының 1-тармағына сәйкес топологияға айрықша құқық мұрагерлік бойынша әмбебап құқықтық мирасқорлық тәртібімен және құқық иеленуші заңды тұлғаны қайта ұйымдастыру нәтижесінде өтеді.

Сондай-ақ азаматтық құқық ішіндегі өзара іс-қимылдың бірқатар ерекшеліктері бар, атап айтқанда: зияткерлік меншік құқығы, шарттан тыс конкурстық міндеттемелер және мұрагерлік құқық. Мысалы, зияткерлік меншік объектілері нысанасы болып табылатын аукциондар үшін: бейнелеу өнері туындысын ұстану құқығы. Қадағалау құқығы - бұл автордың бейнелеу өнері туындыларының түпнұсқалары мен қолжазбалардың түпнұсқаларын көпшілік алдында қайта сатудан түскен табыстың үлесіне құқығы [4, 130 б.]. ҚР Заңнамасында бұл норма ҚР Авторлық заңының 17 бабының 2 тармағында баяндалған: «Бейнелеу өнері туындысының түпнұсқасын жария түрде (аукцион, бейнелеу өнерінің галереясы, көркемдік салоны, дүкен және сол сияқтылар арқылы) қайталап сатқан әрбір жағдайда мұндай бейнелеу өнері туындысын меншіктену құқығынан бірінші рет айырылғаннан кейін автордың немесе оның мұрагерлерінің сатушыдан қайталап сату бағасының бес проценті мөлшерінде сыйақы алуға құқығы бар (қадағалау құқығы) [5]. Авторды тірі кезінде аталған құқықтан айыруға болмайды және ол заң бойынша немесе қалдырған өсиеті бойынша авторлық құқық мерзімінде тек қана автордың мұрагерлеріне көшеді.»⁵. С.А. Судариковтың жол жүру құқығының

https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34146377. (жүгінген күні: 24.06.2023 ж.)

³ сол жерде

⁴ Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 1 шілдедегі N 409 Азаматтық кодексі (ерекие бөлім) <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409> (жүгінген күні: 24.06.2023 ж.)

⁵ Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы 1996 ж. 10 маусымдағы № 6-І Қазақстан Республикасының Заңы. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51005798 (жүгінген күні: 24.06.2023 ж.)

жеке мүліктік емес және айрықша құқықтың элементтері бар деген пікірімен келісеміз. Бір жағынан, жүру құқығы болып табылады бөлінбейтін бұл жеке мүліктік емес құқыққа тән, ал автордың өз құқығынан мәжбүрлі түрде бас тартуын болдырмау үшін заңға құқықтың бөлінбеуі енгізілген. Екінші жағынан, еру құқығының қолданылу мерзімі айрықша құқықтың қолданылу мерзіміне тең [4, 130 б.].

Интеллектуалдық қызметтің нәтижесіне айрықша құқықты мұраға алу туралы мәселені қарау кезінде жекелеген жағдайларда, айрықша құқықты екі немесе одан да көп мұрагерлер мұраға алған кезде, ортақ мұрагерлік жағдай туындауы мүмкін екенін ескеру қажет [6, 67 б.]. Мұрагерлердің көптігі болған кезде мүлік үлестерге сәйкес бөлінеді. Айрықша құқықтың бөлінбейтіндігін ескере отырып (ондағы өкілеттіктер жиынтығының болуына қарамастан) осы жағдайларда үлестерді бөлуге нұсқау айрықша құқықты жүзеге асыру нәтижесінде мұрагерлер алған ақшалай қаражатты (кірістерді) бөлуге бағытталған нұсқау ретінде қарастырылуы мүмкін. тираждау-басқа). Мұрагерлік кезінде айрықша құқықты жеке өкілеттіктерге бөлуге болмайды (мысалы, аударым құқығы бір адамға, ал таралым құқығы екіншісіне берілген кезде). Айрықша құқықтың бөлінбейтіндігі оның мұрагерлік ерекшелігін анықтайды, өйткені мұрагерлер бұл мүліктік құқықты тек бірлесіп жүзеге асыра алады. Мұрагерлік бойынша өткен туындыны пайдалану жөніндегі кез келген іс әрекеттер тек олардың барлық мұрагерлердің жалпы келісімімен ғана мүмкін болады [6, 68 б.]. Алайда, Қазақстанда айрықша құқықтарды беру немесе иеліктен шығару толық немесе ішінара мүмкін, сондықтан айрықша құқықтарға кіретін өкілеттіктерді мұрагерлер бірлесіп пайдалануы тиіс, ал өсиетте немесе мұрагерлердің келісімі бойынша айрықша құқықты жекелеген өкілеттіктерге бөлуге болады, осылайша айрықша құқықты пайдалану осындай өкілеттіктерге сәйкес жүргізілуі мүмкін.

Интеллектуалдық меншік құқығының халықаралық жеке құқықпен өзара іс-қимыл мәселелерін, атап айтқанда зияткерлік меншік құқығы Халықаралық жеке құқық институттарының бірі болып табылады, ол қақтығыс нормаларын көздейді. Интеллек-

туалдық меншік жүйесі ұзақ уақыт бойы құқық саласы болды. Қазір бұл жүйе экономикалық дамыған елдердің мүддесі үшін локализацияланған кезде ол халықаралық сауданың, саяси және экономикалық экспансияның қуатты құралына айналды [4, 330 б.]. Халықаралық құқықтық қатынастар тұрғысынан зияткерлік меншік жүйесі халықаралық жеке құқыққа жатады. Бұл ТРИПС келісімінде тікелей танылған: «зияткерлік меншік құқығы-бұл жеке құқық» [4, 10 б.].

Мұндай жағдайларда зияткерлік меншік объектілеріне қатысты қолданылатын құқықты дұрыс анықтау қажеттілігі әрқашан бар. ҚР АҚ 1120-бабына сәйкес зияткерлік меншік құқықтарына осы құқықтарды қорғау сұралатын елдің құқығы қолданылады. ҚР Азаматтық кодексінің 1120-бабының 2-тармағына сәйкес зияткерлік меншікке өз нысанасы бар құқықтары бар шарттар осы бөлімнің шарттық міндеттемелер туралы ережелеріне сәйкес айқындалатын құқықпен реттеледі⁶. Халықаралық жеке құқықтың қайнар көзі болып табылатын зияткерлік меншік құқығы саласында халықаралық конвенциялар мен шарттар бар, мысалы: 1883 жылғы Өнеркәсіптік меншікті қорғау туралы Париж конвенциясы, 1886 жылғы әдеби және көркем шығармаларды қорғау жөніндегі Берн конвенциясы, 1891 жылғы Халықаралық белгілерді тіркеу туралы Мадрид келісімі, 1970 жылғы Патенттік кооперация туралы Шарт, Еуразиялық патенттік конвенция және т. б. соқтығысу нормалары осы актілерде қамтылған. Берн конвенциясында белгіленген ережелерден басқа, қорғау көлемі, сондай-ақ авторға оның құқықтарын қорғау үшін ұсынылатын қорғау құралдары тек қорғау талап етілетін елдің заңнамасымен реттеледі. Бұдан Берн конвенциясы күзет сұралатын елдің заңнамасын соқтығысудан туындайды⁷. Бұдан Берн конвенциясы күзет сұралатын елдің заңнамасын соқтығысудан туындайды.

1883 жылғы Өнеркәсіптік меншікті қорғау туралы Париж конвенциясының 6-бабы: «1. Тауар белгілерін беру және тіркеу шарттары одақтың әрбір елінде оның ұлттық заңнамасымен айқындалады. 2. Алайда, Одақ елінің азаматы Одақтың кез-келген басқа елінде жариялаған белгіні шыққан елінде жарияланбаған, тіркелмеген немесе жаңартылмаған деген негізде қабылдамауға немесе жарамсыз

⁶ Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі (1999 ж. 1 шілдедегі № 409-1) (ерекше бөлім) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51013880 (жүгінген күні: 24.06.2023 ж.)

⁷ Әдеби және көркем шығармаларды қорғау жөніндегі Берн конвенциясы 1886 ж. // http://www.wipo.int/treaties/ru/text.jsp?file_id=283698. (жүгінген күні: 24.06.2023 ж.)

деп тануға болмайды. 3. Одақтың кез келген елінде тиісті түрде тіркелген белгі Одақтың басқа елдерінде, соның ішінде шыққан елінде тіркелген белгілерден тәуелсіз ретінде қарастырылады»⁸. Демек, өтінім беру және тауарлық белгіні тіркеу қатынастары одақтың ұлттық заңнамасымен реттеледі.

Интеллектуалдық меншік саласындағы шарттық қатынастарға келетін болсақ, олар тараптар келісімінің ережелерімен реттелуі тиіс. Сонымен қатар, бірқатар ғалымдардың пікірінше, авторлық және сабақтас құқықтарды Өнеркәсіптік меншік объектілеріне құқықтарды беруден берудегі негізгі айырмашылық негізінен өнеркәсіптік меншік құқығын қорғаудың тіркеу жүйесінде жатыр, бұл тиісті объектіге құқықтарды беруді (беруді) ұлттық патенттік ведомстволарда немесе халықаралық ведомствода тіркеу қажеттілігіне әкеп соғады [7, 146 б.]. Қазақстанда да осындай ережелер бар.

Интеллектуалдық меншік құқығының бірегейлігі еңбек құқығына байланысты да көрінеді, бұл әдетте еңбек шартымен анықталатын қызметтік туындылар мен қызметтік өнертабыстардың құқықтық режиміне қатысты, ал зияткерлік меншік объектілерін құру қызметкердің еңбек міндеттеріне кіреді. ҚР Патенттік Заңының 1-бабының 7-1) тармақшасына сәйкес өнеркәсіптік меншіктің қызметтік объектілері-қызметкер өзінің қызметтік міндеттерін немесе жұмыс берушінің нақты тапсырмасын орындау кезінде жасаған өнертабыстар, пайдалы модельдер, өнеркәсіптік үлгілер⁹. ҚР Патенттік Заңының 10-бабына сәйкес жұмыс беруші де патент иеленуші бола алады, яғни жұмыскер өнеркәсіптік меншіктің қызметтік объектісін құрған және осы объектіні патенттеген жағдайда, өнеркәсіптік меншіктің қызметтік объектілеріне қорғау құжаттарына құқықтар, егер ол мен жұмыскер арасындағы шартта өзгеше көзделмесе, жұмыс берушіге тиесілі болады. ҚР Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы заңының 14 бабына сәйкес автордың жұмыс берушінің қызметтік міндеттерін немесе қызметтік тапсырмасын орындау тәртібімен жасалған туындыға (қызметтік туындыға) жеке мүліктік емес құқығы қызметтік туындының авторына тиесілі болады. Қызметтік

туындыға мүліктік (айрықша) құқықтар, егер ол мен автор арасындағы шартта өзгеше көзделмесе, жұмыс берушіге тиесілі болады. Жұмыс беруші қызметтік туындыны кез келген пайдалану кезінде өзінің атауын көрсетуге не осындай нұсқауды талап етуге құқылы¹⁰. Алайда қызметтік туындыларға айрықша (мүліктік) құқықтар қызметкер-авторға тиесілі болатын ерекшеліктер бар, бұл туралы атап айтқанда аталған Заңның 14-бабының 5-тармағында көрсетілген. Әдетте, қызметтік туындыларға жеке мүліктік емес құқықтар автор-қызметкерге тиесілі.

«Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» ҚРЗ 13-бабының 4-тармағында, егер селекциялық жетістікті қызметкер қызметтік тапсырманы немесе қызметтік міндеттерді орындау кезінде құрған, анықтаған немесе шығарған болса, патент жұмыс берушіге беріледі делінген. «Интегралды микросхемалар топологияларын құқықтық қорғау туралы» ҚРЗ 9-бабының 1-тармағына сәйкес, егер ол мен автор арасындағы шартта өзгеше көзделмесе, жұмыс берушінің қызметтік міндеттерін немесе нақты тапсырмасын орындау тәртібімен құрылған топологияға айрықша құқық жұмыс берушіге тиесілі болады.

Интеллектуалдық меншік саласындағы жоғарыда аталған заңдардың барлық нормалары бланкеттік болып табылады, яғни олар зияткерлік шығармашылық қызмет нәтижелерінің автор-қызметкерлеріне сыйақы мөлшері мен оны төлеу мерзімдері мәселелерін реттейтін басқа заңнамалық актілерге сілтеме жасайды. Атап айтқанда, 2015 жылғы 31 қазандағы № 381-V «Ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет нәтижелерін коммерцияландыру туралы» ҚР Заңының 13-бабы автор-қызметкерлерге сыйақы төлеудің түрлі негіздері мен тиісінше мөлшері мен мерзімдерін көздейді.

Бұдан шығатыны, қызметтік туындылар мен қызметтік өнертабыстарға қатысты қатынастар жұмыс беруші мен қызметкер арасындағы қатынастардың мәні ретінде әрекет етеді, алайда еңбек заңнамасымен реттелмеген қатынастарға азаматтық заңнаманың нормалары қолданылатынын есте ұстаған жөн, яғни осы объектілерге қатысты қатынастарға зияткерлік меншік туралы заңдар қолданылады.

⁸ Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясы (1883 жылғы 20 наурыз) // http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/treaties/ru/paris/trt_paris_001ru.pdf. (жүзінген күні: 24.06.2023 ж.)

⁹ «Қазақстан Республикасының Патент заңы» Қазақстан Республикасының 1999 ж. 16 шілдедегі № 427-І Заңы https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51013991#activate_doc=2. (жүзінген күні: 24.06.2023 ж.)

¹⁰ Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы 1996 ж. 10 маусымдағы № 6-І Қазақстан Республикасының Заңы. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51005798 (жүзінген күні: 24.06.2023 ж.)

Интеллектуалдық меншік құқығы отбасы құқығымен де өзара байланысты. Атап айтқанда, «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» ҚР Кодексінің 33-бабының 2-тармағына сәйкес неке (ерлі-зайыптылық) кезінде ерлі-зайыптылар тапқан мүлікке ерлі-зайыптылардың әрқайсысының еңбек қызметінен, кәсіпкерлік қызметтен және зияткерлік қызмет нәтижелерінен түскен табыстарының сомалары жатады. ҚР «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Кодексінің 39 -9 неке шартында мүліктік құқықтардың, оның ішінде зияткерлік меншік құқығының объектілеріне айрықша құқықтардың режимін белгілейтін шарттар белгіленуі мүмкін. Осы Кодекстің 66-бабына сәйкес бала мүліктік құқықтарға ие, мысалы, өзі құрған зияткерлік меншік объектілеріне айрықша құқықтарға ие. Мәселе мынада, бала кәмелетке толғанға дейін оған тиесілі айрықша құқықты оның заңды өкілі жүзеге асырады.

Интеллектуалдық меншік құқығы және кәсіпкерлік құқық монополистік қызметті, жосықсыз бәсекелестікті реттеу, инновациялық қызметті мемлекеттік қолдау бөлігінде өзара іс-қимыл жасайды. Айрықша құқық-бұл иесінің зияткерлік меншік объектісін заңды негізде монополиялық пайдаланудан тұратын және қорғауға жататын абсолютті субъективті мүліктік құқық. Демек, мұндай құқықтың эксклюзивтілігі дәл осы зияткерлік қызмет нәтижесін монополиялық пайдалану болып табылады. Бұл ретте интеллектуалдық меншік объектісін пайдалану құқық иесінің келісімімен ғана мүмкін болады, әйтпесе бұл оның айрықша құқықтарын бұзу болып саналады және ол қорғаудың белгілі бір тәсілдерін қолдануға және өз құқығын қорғау үшін сотқа немесе уәкілетті органға жүгінуге құқылы.

Интеллектуалдық қызмет нәтижелеріне айрықша құқық абсолютті болып табылады, яғни құқық иеленушінің осы құқықтарды жүзеге асыруға және іске асыруға монополиясы бар [8]. С.А. Парашук мәлімдегендей, кейбір айрықша құқықтар уақытша монополиялар болып табылады, яғни олар заңда көзделген мерзімдер шегінде әрекет етеді, содан кейін объектілерді кез келген адамдар кедергісіз және өтеусіз пайдалана алады (мысалы, патент және т. б.) [9, 84 б.]. Біз интеллектуалдық меншік объектілеріне айрықша құқық құқық иеленушінің белгілі бір мерзім ішінде әрекет ететін және заңнамамен, атап айтқанда пп-да рұқсат етілген монополиясы болып табылатындығына

осы көзқараспен келісеміз. ҚР Кәсіпкерлік кодексінің (бұдан әрі – ҚР КК) 15-тарауының (монополистік қызмет) 169-бабы 2-тармағының 2-тармағында нарық субъектілері арасындағы тыйым салынған тік келісімдерге сатып алушының тауарларды тауар белгісімен не сатушыны немесе дайындаушыны дараландырудың өзге де құралымен сатуды ұйымдастыру туралы келісімдер жатпайтыны көзделген. ҚР КК 169-бабының 6-тармағы 3-тармақшасына сәйкес, егер осындай нарық субъектілерінің бірі басқа нарық субъектісіне қатысты бақылау белгілесе, сондай-ақ мұндай нарық субъектілері бір тұлғаның бақылауында болса, яғни, бәсекелестікке қарсы келісімдерге тыйым салу адамдардың бір тобына кіретін нарық субъектілері арасындағы келісімдерге қолданылмайтыны анықталды. бақылау деп жеке немесе заңды тұлғаның тікелей немесе жанама түрде (заңды тұлға арқылы немесе бірнеше заңды тұлға арқылы) келесі бір немесе бірнеше әрекеттер арқылы басқа заңды тұлға қабылдаған шешімдерді анықтау мүмкіндігі түсініледі:

- нарық субъектілерінің кәсіпкерлік қызметін жүргізу шарттарын айқындау немесе осы нарық субъектілеріне мемлекеттік-жекешелік әріптестік шартына, кешенді кәсіпкерлік лицензияға (франчайзинг), лицензиялық шартқа немесе құқық иеленуші (құқық иеленуші уәкілеттік берген тұлға) мен нарық субъектілері арасындағы тауарды тауар белгісімен немесе өзге де құралмен сатуды ұйымдастыру туралы өзге де келісімге сәйкес орындау үшін міндетті нұсқаулар беру құқығын алу авторлық құқық иесін даралау.

ҚР КК 169-бабының 7-тармағында көлденең, тік және өзге де келісімдерге тыйым салу жөніндегі талаптар зияткерлік қызмет нәтижелеріне айрықша құқықтарды жүзеге асыру туралы келісімдерге және оларға теңестірілген заңды тұлғаны дараландыру құралдарына, мұндай келісімдер бәсекелестікті шектеуге немесе жоюға әкеп соқпаған немесе әкеп соқтырмаған жағдайда тауарларды дараландыру құралдарына қолданылмайды деп көзделген.

Қоғамдық қатынастарды азаматтық-құқықтық реттеудің негізгі қағида-сы-контрагенттерді, Шарт талаптарын, еркін кәсіпкерлікті және басқаларды еркін таңдауда көрінетін келісім-шарт еркіндігі. Әрине, зияткерлік меншік объектілері айналымының негізгі саласы кәсіпкерлік болып қала береді. Сонымен бірге, бұл еркіндік абсолютті емес, өйткені ҚР Азаматтық ко-

дексінің 11-бабына сәйкес, заңды бәсекелестікті шектеуге немесе жоюға, негізсіз артықшылықтар алуға, тұтынушылардың құқықтары мен заңды мүдделеріне нұқсан келтіруге бағытталған монополиялық және кез келген өзге қызметке жол берілмейді. ҚР АҚ 11-бабының 2-тармағында заңнамалық актілерде көзделген жағдайларды қоспағанда, кәсіпкерлердің бәсекелестікті шектеу мақсатында азаматтық құқықтарды пайдалануына жол берілмейді, оның ішінде:

1. Заңды бәсекелестікті шектеуге немесе жоюға, негізсіз артықшылықтар алуға, тұтынушылардың құқықтары мен заңды мүдделеріне қысым жасауға бағытталған монополистік және қандай болса да басқа қызметке жол берілмейді.

2. Заң құжаттарында көзделген реттерді қоспағанда, кәсіпкерлердің азаматтық құқықтарды бәсекелестікті шектеу мақсатында пайдалануына, соның ішінде, ұқсас кәсіпкерлік қызмет жүргізуші адамдардың баға, рыноктарды бөлісу, басқа кәсіпкерлерді аластау туралы және бәсекелестікті едәуір шектейтін өзге де жағдайлар туралы келісімдер жасасуына және оларды орындауына;

3. ұқсас кәсіпкерлік қызмет жүргізуші адамның және тұтынушылардың заңды мүдделеріне қысым көрсетуге бағытталған теріс пиғылды әрекеттер жасауына (теріс пиғылды бәсекелестік), атап айтқанда, тұтынушыларды басқа кәсіпкердің тауар дайындаушысы, дайындау мақсаты, әдісі мен орны, сапасы және өзге де қасиеттері жөнінен шатастыру арқылы, тауарларды жарнамалық және өзге де ақпаратта әдепсіздікпен салыстыру, бөтен тауардың сыртқы безендірілуін көшіріп алу арқылы және басқа да әдістермен шатастыруына жол берілмейді¹¹.

ҚР АПК-нің 177-бабы тауарларды, жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді, сондай-ақ Авторлық құқық объектілерін дараландыру құралдарын заңсыз пайдалану түрінде жүзеге асырылуы мүмкін жосықсыз бәсекелестік ұғымын береді.

Жосықсыз бәсекелестіктен қорғау құқығына келетін болсақ, бұл субъективті азаматтық құқық В.И. Еременко атап өткендей, ол заңды монополиялардың құрамына кірмейді [10, 17 б.].

Құқықтық реттеу әдісіне келетін болсақ, бұл жерде Л.В. Щербачеваның ұстанымы

дұрыс, оның пікірінше, зияткерлік құқықта диспозитивтілік принципі азаматтық құқыққа да, зерттелетін құрамдас салаға да тән рұқсат етілген реттеуге байланысты императивті нормаларда да көрінеді, өйткені интеллектуалды қатынастар жеке адаммен тығыз байланыста болғандықтан терең негіздерге әсер етеді адамның ойлауы мен шығармашылығы және оларға мемлекет тарапынан араласу қатаң шектелуі керек [11, 23 б.].

Қорытынды

Осы талдауды жүргізе отырып, мен интеллектуалдық меншік құқығының бірегейлігін атап өткім келеді, себебі оның міндеті іске асырылған ойлар мен идеяларға құқықтық форма беру, ал адам мүмкіндіктерінің шегін шектеу мүмкін емес. Жаңа және интеллектуалды нәрсе жасауға қабілетті ақыл болған кезде, бұл сала әрдайым ақыл-ойдың шеңбері мен мүмкіндіктерін кеңейте отырып, үнемі дамып отырады. Осылайша, интеллектуалдық меншік құқығы жеке мүдделерді қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен бірге мемлекеттік және қоғамдық бастамаларға құқықтық қолдау көрсете алады, және де жеке және қоғамдық құқық салаларымен тығыз байланыста болады.

Бұл ретте интеллектуалдық қызмет құқығының жеке құқықтық табиғаты бір мәнді және күмән тудырмайды, сондықтан интеллектуалдық меншік құқығы мүліктік (айрықша) және жеке мүліктік емес құқықтардың жиынтығы ретінде жеке құқықтың барлық құрамдас салаларымен және институттарымен өзара байланысты. Бұл құрамдас саланың жеке құқық салаларымен тығыз байланысы интеллектуалдық қызмет құқығының нормаларынсыз ойлау процесі өзге салаларда қоғамдық қатынастарды тұрақтылық пен сенімділікті қамтамасыз ету мүмкін еместігімен түсіндіріледі.

Осылайша, зияткерлік меншік құқығы азаматтық құқықпен, оның ішінде: міндеттеме құқығы (шарттық және шарттан тыс міндеттемелер), мұрагерлік құқық, отбасы құқығы, халықаралық жеке құқық, еңбек құқығымен өзара тығыз байланыста. Бұл байланыс зияткерлік меншік құқығы теориясын және оны қолдану практикасының ауқымын кеңейтеді және толықтырады.

¹¹ Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі 1994 жылғы 27 желтоқсандағы № 268-ХІІІ. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000_#z11. (жүгінген күні: 24.06.2023 ж.)

ЭДЕБИЕТТЕР

1. Амангельды А.А. Взаимодействие права интеллектуальной собственности с отраслями публичного и частного права // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. № 7. 2018. С. 66-75.
2. Амангельды А.А. Право интеллектуальной собственности Республики Казахстан на современном этапе. Автореферат на соискание ученой степени д.ю.н. по специальности 12.00.03. М., 2015 // <https://lawtheses.com/pravo-intellektualnoy-sobstvennosti-respubliki-kazahstan-na-sovremennom-etape#1>
3. Гражданское право: учеб. в 3 т. Т.3. / Отв. ред. В.П. Мозолин. – 2 –е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2012. – 963 с.
4. Судариков С.А. Право интеллектуальной собственности: учеб. – М.: Проспект, 2009. – 367 с.
5. Амангельды А.А. Внедоговорные обязательства в праве интеллектуальной собственности // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. № 7. 2017. С. 57-70.
6. Наследование интеллектуальных прав по российскому законодательству: учебное пособие для магистров / Отв. ред. Л.А. Новоселова. – М.: Проспект, 2017. – 110 с.
7. Основные проблемы охраны интеллектуальной собственности в международном частном праве: учебное пособие для магистров / О.В. Луткова, Л.В. Терентьева, Б.А. Шахназарова. – М.: Проспект, 2017. – 206 с.
8. Амангельды А.А. Антимонопольное законодательство и защита исключительных прав // Патенты и лицензии. Интеллектуальные права. № 1. 2017. С. 70-77.
9. Паращук С.А. Конкурентное право (правовое регулирование конкуренции и монополии). Учебно-практическое пособие. – М.: Городец, 2002. – 413 с.
10. Еременко В.И. Недобросовестная конкуренция и интеллектуальная собственность // Законодательство и экономика. - № 6. – 2014. – С. 7 - 23.
11. Щербачева Л.В. Гражданско-правовая регламентация интеллектуальной собственности в России на современном этапе: монография. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2014. – 143 с.

REFERENCES

1. Amangel'dy A.A. Vzaimodeystviye prava intellektual'noy sobstvennosti s otraslyami publichnogo i chastnogo prava // Patenty i litsenzii. Intellektual'nyye prava. № 7. 2018. S. 66-75.
2. Amangel'dy A.A. Pravo intellektual'noy sobstvennosti Respubliki Kazakhstan na sovremennom etape. Avtoreferat na soiskaniye uchenoy stepeni d.yu.n. po spetsial'nosti 12.00.03. M., 2015
3. Grazhdanskoye pravo: ucheb. v 3 tomakh. T.3. / Peresm. izd. V.P. Mozolin. - 2-ye izd., pererab. i dop. – M.: Prospekt, 2012. – 963 s.
4. Sudarikov S.A. Pravo intellektual'noy sobstvennosti: ucheb. – M.: Prospekt, 2009. – 367 s.
5. Amangel'dy A.A. Vnedogovornyye obyazatel'stva v prave intellektual'noy sobstvennosti // Patenty i litsenzii. Intellektual'nyye prava. № 7. 2017. S. 57-70.
6. Nasledovaniye prav intellektual'noy sobstvennosti po rossiyskomu pravu: uchebnyk dlya magistrrov / Pod red. izd. L. A. Novoselov. – M.: Prospekt, 2017. – 110 s.
7. Osnovnyye problemy zashchity intellektual'noy sobstvennosti v mezhdunarodnom chastnom prave: uchebnyk dlya magistrrov / O.V. Lutkova, L.V. Terent'yeva, B.A. Shakhnazarov. – M.: Prospekt, 2017. – 206 s.
8. Amangel'dy A.A. Antimonopol'noye zakonodatel'stvo i zashchita isklyuchitel'nykh prav // Patenty i litsenzii. Intellektual'nyye prava. № 1. 2017. S. 70-77.
9. Parashchuk S.A. Konkurentnoye pravo (pravovoye regulirovaniye konkurentsii i monopolii). Uchebno-prakticheskoye rukovodstvo. - M.: Gorodets, 2002. - 413 s.
10. Yeremenko V.I. Nedobrosovestnaya konkurentsia i intellektual'naya sobstvennost' // Zakonodatel'stvo i ekonomika. - № 6. - 2014. - S. 7 - 23.
11. Shcherbacheva L.V. Grazhdansko-pravovoye reglamentaciya intellektual'noy sobstvennosti v Rossii na sovremennom etape: monografiya. – M.: YUNITI-DANA: Pravo i Pravo, 2014. – 143 s.